

PRELIMINARNI IZVJEŠTAJ

o istraživačkim radovima Seminara za povijest umjetnosti Filozofskog fakulteta u Zagrebu
u Boki Kotorskoj 1958. i 1959.

U dva navrata obišao sam teren Boke Kotorske u cilju istraživanja starih slika, koje su na tom području još sačuvane. God. 1958. boravak je trajao od 3.-9. IX. sa fotografom našeg Seminara Nenadom Gattinom; 1959. rad je potrajao od 17.-24. IX., a izveden je uz pomoć fotografa Branka Balića. Cilj tih radova bilo je snimanje slika prvenstveno mletačke škole, te njihovo rekonstruiranje i predbježno izučavanje na licu mjesta. Pomoć u tom radu pružili su nam mnogi vlasnici umjetničkih djela, a u prvom redu poznati čuvar starina Boke Kotorske don Niko Luković, kome i ovim putem u ime našeg Seminara izražavam posebnu zahvalnost.

Tokom ovih obilazaka mogao sam ustanoviti da Boka Kotorska posjeduje još uvijek znatan broj starih umjetničkih slika, prvenstveno u svojim crkvama. Nažalost, slike u privatnom posjedu uglavnom su raznesene ili otuđene, osobito u toku I. i II. svjetskog rata, tako da ono, što se od nekadašnjih privatnih zbirka još u Boki Kotorskoj nalazi, možemo smatrati samo ostacima nekadašnjeg umjetničkog fundusa. Na nesreću, i ovo što je još ostalo, po crkvama i u privatnom posjedu, nalazi se u veoma teškom stanju: znao sam naići na djela velikih majstora, kojih je platno formalno visjelo u krpama. Moj izvještaj o tom stanju, upućen Zavodu za zaštitu spomenika N. R. Crne Gore u Cetinju i Saveznom zavodu za zaštitu spomenika kulture u Beogradu, ostao je bez ikakva odjeka; jedino je Jug. Akademija u Zagrebu, susretljivošću prof. Ljube Babića, pokazala razumijevanje za spasavanje ove lijepe kulturne baštine Boke Kotorske: u njenom je Restauratorskom zavodu restaurirano nekoliko slika posebne vrijednosti.

U cilju da upozorim mjerodavne na to žalosno stanje i objavljujem uglavnom ovaj preliminarni izvještaj. A osim toga, kako će izučavanje pojedinih atributivnih problema, a pogotovo njihovo objavljivanje zacijelo potrajati duže vremena, vjerujem da će ovi sumarni podaci bar donekle omogućiti uvid u situaciju i, možda, pomoći u osnovnoj orijentaciji. Sasvim je razumljivo da sam u izvještaj unio samo ona djela, za koja sam mislio da mogu makar nešto nova reći ili s nekoliko riječi upozoriti na njihovu vrijednost i značenje.

*

Kotor - U katedrali Sv. Trifuna stare se umjetničke slike nalaze sakupljene u riznici. U tom malom prostoru one ne mogu doći do izražaja, ali su dobro čuvane, a cio ambijent, zajedno sa moćnicima i Cabiankinim skulpturama djeluje sugestivno. Dvije najvažnije slike, međutim, zbog svoje veličine teško se u njemu snalaze: »Golgota« i »Poklonstvo kraljeva«.

»Golgota« je veliko, ali ruirano djelo Francesce da Ponte iz posljednjeg razdoblja. Kako sam taj problem već obradio¹, a slika se upravo nalazi u Restauratorskom zavodu Jug. Akademije, bit će možda dovoljno naglasiti njenu visoku vrijednost u odnosu na ostala majstorova djela ovog razdoblja. »Poklonstvo kraljeva« od nekog sljedbenika Paola Veronesa također je teško oštećeno i to u osjetljivim gornjim slojevima. To je svakako djelo znatne vrijednosti: ima mnoge oznake velikog učitelja u boji i u ritmu, pa i detalje, koji pripadaju njegovom svijetu, ali u mnogim slikarskim i crtačkim oznakama odaje prisutnost nekog mnogo manjeg duha. Neproučenost Paolove botege i njegovih sljedbenika priječi rješenje ovog zanimljivog atributivnog problema; bit će, vjerujemo, moguće riješiti ga na liniji velike morfološke i stilске bliskosti s Paolom, koja je vezana sa mnogo slabijom umjetničkom sigurnosti i oskudnom invencijom.

Istom vremenu i krugu, ali sasvim drugoj ruci pripada mala slika »Nalazak sv. Križa«, koju je zbog slabog stanja, u kome se nalazi, veoma teško bolje promotriti; ali duhovitost i vještina invencije su izvan svake sumnje².

¹ G. Gamulin, »Golgota« od Francesca da Ponte, Mogućnosti, br. 7/1959, Split, i Arte Veneta, Contributi al Cinquecento, 1959.

² Don Niko Luković, Boka Kotorska, Turist. vodič, 1958., str. 74.

Dalmatinskoj školi 15. st. pripada zaista tabla sa likom »Krista u grobu« s jedne, te s »Bogorodicom i djetetom« s druge strane – kako je to don N. Luković već upozorio. Ikografski i stilski oslon na mletački quattrocento je očit: Bogorodica je u tamnoplovoj haljini sa crvenim reverom i zlatnom aureolom na crvenoj pozadini, dok je lik Krista mnogo impresivniji sa žutoružičastim tijelom na tamnoj pozadini; ali radi se ipak o srednjoj redakciji stare i poznate invencije. Vrijeme nastanka: oko polovine stoljeća. Širem krugu Crivellija, pripada i relativno slaba, ali kao atributivni problem svakako zanimljiva slika »Bogorodica s djetetom«.

Od nekoliko manjih djela, koja su snimljena u riznici, treba istaći malu »Bogorodicu s djetetom« u crvenoj haljini, ostalo u smeđem tonu; očito djelo ranog 17. st. – Skulptorski opus Francesca Cabianke, snimljen za našu fototeku, bit će predmet izučavanja jednog drugog člana našeg Seminara.

U crkvi Sv. Josipa, pored potpisane pale »Sv. Ursule« od Petra de Costera³, stanovitu vrijednost predstavlja minirana slika Sv. Nikole, veoma bliska načinu Fontebassa⁴. Mramorni oltar očito pripada također Francescu Cabianki, ali ne dosiže razinom izvedbe onaj iz Sv. Klare.

U Sv. Klari glavni oltar Cabianke, signiran, njegovo je remek djelo. Slike na oltarima nisu osobite vrijednosti, ali predstavljaju zanimljiv kompleks mletačkog settecenta: 1. oltar desno ima palu »Sv. Lucije« (prenijetu ovdje iz porušene crkve sv. Lucije) osrednjeg piazzetesknog slikara; 2. oltar desno: »Bogorodica s djetetom i Sv. Antunom Padovanskima«, bliska je načinu C. Bevilacqua⁵; 2. oltar lijevo »Sv. Antun iz Paole«, po svojoj prilici djelo Giuseppe Angelija.

U franjevačkom samostanu iza crkve u starom refektoriju nalazi se omanja oltarna pala mletačkog settecenta: »Sv. Trojstvo s Bogorodicom, Sv. Josipom, Sv. Ignacijem i Sv. Franjom Ksaverskim«, po mom mišljenju od Giambettina Cignariolija. Njena vrijednost nije velika, ali se u svakom slučaju nalazi u slikarevu prosjeku.

U ovom zapuštenom refektoriju čekala su nas ipak i drugačija iznenađenja: jedan »Ecce Homo« bio je doživljaj i otkriće kakvo se ne susreće često na našoj obali, i nije bilo teško utvrditi da pripada kistu Luisa de Moralesa. A kakav je tek slučaj na isti zid, upravo do ove slike, donio sliku još jednog maniriste: po današnjem stanju nauke, ona bi trebala pripadati *El Grecu*, kad me stanovite heterogenosti i ostali momenti u vezi s njegovom prvom fazom, koja se upravo izučava, ne bi navodili u sumnju. To je jedno »Oplakivanje« na drvu, veliko i blistavo, slikano u slobodnom, manirističkom koloritu, ali očito rukom jednog nadarenog »madonera«. Veže se apsolutno sa potpisanim »Oplakivanjem« iz zb. Messinis, kao i sa »Raspećem« Bellini, objavljenim od R. Palluccinija⁶, a to znači i uz jednu veliku grupu radova, koji pripadaju ovoj madonerskoj proizvodnji. Ukoliko se spomenuti potpisi pokažu zaista autentični, jedan lijep broj radova morat će se silom stilske analize pripisati ovom prvom El Grecovu razdoblju. Ali taj problem bit će bolje zasada ostaviti otvorenim i posvetiti mu posebnu studiju.

U Coleggiati, crkvi Sv. Marije, jedna sasvim ruinirana slika sa »Sv. Jurjem u borbi sa zmajem« iz vremena oko 1500. g. bila je predmet mog posebnog interesa, ali sve što sam mogao učiniti jest, da je dopremim u Restauratorski zavod u Zagreb. Veliki doživljaj bila je ipak slika s »Obraćanjem sv. Pavla« na oltaru Bl. Ozane. Kompoziciona smjelost i kolorističke vrijednosti ove neobične oltarne pale frapirale su me već 1958. g., ali tek kod drugog svog boravka mogao sam je s velikim naporom skinuti s oltara, fotografirati i postaviti natrag samo provizorno (u očekivanju neophodno potrebnog restauratorskog zahvata). Koliko zasada mogu utvrditi ovo lijepo djelo mletačkog settecenta pripada po svojoj prilici Gasparu Diziniju.

Nažalost, veliko drvo »Raspeće« sa glavnog oltara ove stare crkve, nije moglo biti stručno snimljeno zbog nedostatka potrebne rasvjete, ali i ova fotografija, koju objavljujem, moći će donekle ilustrirati njegovu veliku umjetničku vrijednost i izražajnu snagu. Pripada ovo »Raspeće« nekom zakašnjelom ali snažnom kasnogotičkom majstoru po svojoj prilici iz 15. stoljeća, i zaslužuje mnogo veću pažnju negoli što mu je naša nauka dosada posvetila.

Prčanj. – Zaslugom Don Nike Lukovića prčanjska je župna crkva, lijepo djelo Bernardina Macaruzzija, postala mali muzej, u kome nekoliko slika ima posebnu vrijednost.

Dva velika djela mletačkog baroka nalaze se u koru crkve: »Navještenje Manoabu« od Antonija Belestre i »Poklonstvo kraljeva«, koje bi možda moglo pripadati Gian Battisti

³ Vidi N. Luković, op. cit. str. 76. Objavljeno od *Kruna Prijatelja* u »Peristilus« br. 3, 1959.

⁴ A. Santangelo, *Un capolavoro del Tiepolo e altri inediti del Fontebasso*. – *Critica d'arte*, 1936. tb. 38, sl. 10.

⁵ Vidi Donzelli, *I pittori veneti del Settecento*, 1957., str. 37.

⁶ R. Palluccini, *Opere giovanili firmate e datate del Greco*, *Arte Veneta*, 1952. str. 140.

Molinariju sudeći po općenitoj i veoma tankoj vezi akta na desnoj strani sa aktom na »Pijañstvu Noevu« u drezdenskoj Pinakoteci. Kako je, međutim, to jedina poznata slika ovog majstora, teško će biti nešto pobližeg u toj stvari reći.

Sve to, naravno, mora biti predmet daljnjeg izučavanja. Malo »*Raspeće*« G. B. Piazzette, objavljeno je već u izdanjima ovog Seminara⁷, nakon što je u Zagrebu restaurirano od g. Ivana Lončarića. Jednako je tako restaurirana od istog restauratora jedna mala veoma zanimljiva slika »*Molitva na Gori*«, koja je tek nakon čišćenja pokazala svoju iznenađujuću i maštovitu invenciju, osobito u pejzažu. Pripada sudeći po svemu Palmi Mlademu. Jedna druga omanja slika, koja prikazuje »*Bogorodicu s djetetom i sv. Ivanom*«, zaista veoma bliska ranom razdoblju Polidora di Lanciano i sasvim je osrednje vrijednosti, restaurirana je u Beogradu od g. Tomaševića I niz ostalih slika manjeg formata zaslužuju bez sumnje pažnju restauratora. Pogotovo to zaslužuju tri slike na drvu, očito djela mletačkih »*madnonera*« 16. stoljeća. Jedan od njih, autor »*Oplakivanja*« vezan je u invenciji i stilu usko uz autora Oplakivanja iz Kotora (i ujedno uz ono iz Dominikanskog samostana u Bolu na Braču), dok oba »*Navještenja*« donekle disparatna imaju posebno značenje u razvoju ove ikonografske teme. Ono veće veže se uz autora »*Raspeća*« Bellini, dok je ono manje u boji ugaslo, ali neobično lijepo u liniji i invenciji.

Od djela, koja zaslužuju pažnju pored mnogih radova umjetnika 20. stoljeća, treba istaći dvije slike slovenskog majstora 19. st. Josipa Tominca: »*Raspeće*« i »*Posljednju večeru*«, ali, kao i ostale značajne slike ove velike i bogate župne crkve, jedne od najvećih na našoj obali, one treba da budu predmet pažljivijeg studiranja u najskorijoj budućnosti.

U Prčanju, od velikog kulturnog bogatstva sakupljenog u baroknom vremenu, nije se mnogo sačuvalo: kod obitelji Luković zaslužuje pažnju jedna slika »*Pape Grgura velikog*« od nepoznatog slikara 18. st., kod obitelji Rafaelli jedna »*Golgota*« iz madonerske radionice, iz koje je izašlo »*Raspeće*« Bellini, ali je niže kvalitete; dok je od glasovitog settecenteskog salona kuće de Mattei, pored Balestrine slike i već spomenutog »*Poklonstva kraljeva*« u župnoj crkvi, sačuvana još jedino prekrasna Balestrina »*Hagara u pustinji*« u posjedu gde Paole de Mattei, dok je četvrta slika iz tog salona svojedobno emigrirala u Graz.

Prosljedimo li dalje ovom stranom Boke Kotorske naći ćemo u Donjem Stolivu u crkvi djelo Giovanni Bellinija, koje prikazuje »*Krista u grobu*«; restaurirano već otpramo dvije godine od g. Ivana Lončarića, ono treba da bude posebno proučeno u vezi sa kompliciranim problemom rane Bellinijeve faze. – Dalje, u Gornjoj Lastvi, isplatilo se ovo dugo i »*visoko*« hodočašće: na glavnom oltaru župne crkve našli smo malu sliku »*Porodenje djevice*«, nažalost veoma oštećenu od mnogog pranja i trljanja, koja čini se, nije daleko od načina Angela Trevisanija; ali, kako opus tog slikara mletačkog 18. st. nije dovoljno proučen, mogu tu atribuciju predložiti samo s najvećom rezervom.

U Budvi ostaje kao najveći i neobično zanimljiv problem stara slika »*Bogorodice s djetetom*« iz duecenta (»*S. Maria in Punta*«). Ona mora da pripada nekoj južnotalijanskoj školi, ali srebrni okov, koji je svu pokriva, kao i premaz vidljiv osobito na licu djeteta, ne dozvoljavaju za sada nikakvo bliže određenje. Mislim da je u interesu nauke (i turizma u jednom turistički ovako eksponiranom lokalitetu), da tu dragocjenu sliku oslobodimo pokrova i povratimo u njeno nekadašnje stanje. – Možda ne bi trebalo, u toj istoj crkvi, prepustiti propasti niti onu malu oltarnu palu sa »*Bogorodicom i tri sveca*« od nekog sasvim osrednjeg Tiepolovog sljedbenika.

Na sjevernoj strani kotorskog zaljeva u Dobroti, uvijek ista situacija: palače koje propadaju, privatne zbirke u svojim bijednim ostacima. Dvije crkve ovog starog pomorskog gnijezda još su uvijek dostojne posebne pažnje.

U prvom redu, naravno, crkva Sv. Stasije iz kasnog settecenta predstavlja cio mali muzej u kome se dragocjena »*Bogorodica*« od Carla Dolcija ističe finoćom i ozbiljnošću invencije, neobičnom i unutar cijelog opusa ovog majstora. Nažalost, za drugu znamenitost ove crkve, »*Nalazak sv. Križa*«, koja se slika pripisivala Paolu Veronesu, morao sam ustanoviti da ne pripada ovom majstoru, nego nekom maniristi iz vremena poslije 1600. g. Kako se slika nije mogla skinuti sa njenog visokog mjesta iznad glavnog oltara, nije se mogla kako treba fotografirati, a niti proučiti, ali sigurno je da predstavlja ne samo znatnu vrijednost, nego i zanimljiv atributivni problem.

»*Sv. Obitelj sa sv. Ivanom*« u sakristiji predstavlja ruševinu od koje će se teško nešto moći spasiti. Pa ipak, to treba pokušati jer slika pripada prvoj polovini cinquecenta, po svoj prilici Polidoru di Lancianu.

Pored ruinirane i osrednje »*Addolorate*« i jedne italokretske »*Bogorodice*«, veoma kvalitetne u svojoj vrsti, u crkvi se nalaze dvije slike Ivana Solimana⁸, »*Sv. Alojzije*« i »*Sv.*

⁷ G. Gamulin, Tri djela venecijanskih slikara u Jugoslaviji. Radovi Seminara za povijest umjetnosti, br. 1, 1959.

⁸ Vidi uvijek Don N. Luković, op. cit., str. 64.

Ivan Nepomuk, koje nismo dospjeli snimiti, kao ni »Križni put«, koji po svoj prilici također pripada ovom malom majstoru; dok posebnu vrijednost predstavlja mramorni oltar »*Gospe od Ruzarija*« sa scenama u reljefnim medaljonima. To je rad mletačke škole kasnog settecenta.

Crkva Sv. Matije nije tako bogata: najvrednija slika Sv. *Nikole* iznad oltara u kapeli na desnoj strani nije dostupna ni snimanju ni detaljnijem proučavanju; prema nekim podacima pripadala bi P. A. Novelliju, što nisam mogao provjeriti. U sakristiji se nalazi ploča od škrljeva sa manirističkim likom »*Krista na stupu*« (v. 36,5, š. 23,5), a u župnom uredu slaba kopija po (možda) El Grecovu »*Skidanju s križa*« (1565)⁹. U koru je »*Sv. obitelj*« srednjotalijanske škole 16. st., osrednje i veoma ruinirano djelo, koje ipak zaslužuje intervenciju. – Reljef »*Navještenja*« od Giovannija Bonazze (potpisan Ionnes Bonazza) najvrednije je što crkva posjeduje. To je velik mramorni reljef na lijevom zidu kapele na desnoj strani. U dobroj ravnoteži masa, više s klasičnom negoli baroknom obradom Bonazza ilustrira svoju temu više sa sigurnošću vještog majstora, negoli sa fantazijom i slobodom umjetnika.

Privatne zbirke u Dobroti. – U »*Vili Angelije*«, u zbirci Dabčevića jedna slika, koja prikazuje »*Bogorodicu s djetetom i sv. Ivanom, Sv. Katarinom i Sv. Jerolimom*«, pripada opusu Francesca Rizza. To pokazuje tipološka i stilska bliskost sa radovima ovog malog majstora, koji se nalaze u depou Akademije u Veneciji (obje »*Sv. Konverzacije*« br. 189 i 326), u Cremoni (»*Sv. obitelj sa svecima*«, br. 186), u Padovi (»*Bogorodica sa svecima*«, br. 101) i t. d. Ima u toj slici, koja sva gori od toplih tonaliteta, neke opore draži primitivca, koji se kreće u krugu već zrele bellinijevske kulture.

U kući Kamenarovića, u posjedu obitelji pok. Božidara Kamenarovića, jedna »*Bogorodica s djetetom*« je kopija po Belliniju¹⁰ rađena od nekog majstorova sljedbenika. Pejzaž, koji se vidi kroz prozor, odaje svojom slobodnom obradom nešto kasnije doba. – Dvije barokne slike u ovalima, »*Bogorodica s djetetom*« (jedan primjerak i u Galeriji umjetnina u Splitu) i »*Sv. Josip*« dobre su replike invencije, koju sam više puta sretao. One svakako zaslužuju posebnu pažnju.

U kući Josipa Dabinovića jedna mala i sasvim upropaštena »*Gozba u kući Epulonovoje*«, pripisivana po tradiciji Sebastianu Ricciju, svakako je djelo iz tog kruga. Njenu kvalitetu, nažalost, više nije moguće prosuditi. Ali kod istog vlasnika nalazi se jedno veliko »*Polaganje u grob*« na drvu, koje me je već kod prve autopsije iznenadilo svojom naivnom kvalitetom i uvjerljivošću. Niti nakon pažljive usporedbe s Polaganjima u grob Kress i Messinis, objavljenim od Palluchinija¹¹ s atribucijom El Grecu, ne mogu se odvažiti pripisat ga ovome. Bliskost ovoj radionici svakako je očita.

Kod kap. Luke Miloševića nalazi se cio niz slika (s provenijencijom iz kuće Radimir): dva ovala sa »*Poklonstvom pastira*« i »*Poklonstvom kraljeva*« od nekog malog, ali dopadljivog slikara mletačkog 18. st.; »*Sv. Obitelj*«, bliska načinu Flavija Grapinellija. – Tri »*madonera*« na drvu opet su osobito vezala moju pažnju: »*Bogorodica sa dva biskupa*« pripada jednom slabom slikaru tog smjera; »*Muka sv. Bartolomeja*«, veoma vješto slikana u svojoj narativnosti pokazuje mnogo bolje kvalitete, dok treća slika sa »*Poklonstvom kraljeva*« je jedan čudan nokturo neposredno rađen rukom autora »*Raspeća*«. Bellini; nažalost, teško oštećen.

U kući Tripković, najbolje sačuvanoj i najbogatijoj umjetnim pokućstvom, vrijedno je spomenuti malu *Golgotu* od nekog mletačkog manirističkog slikara ranog seicenta. U kući gdje Marije Dabinović jedna »*Alegorična figura*«, koja pripada ciklusu iz kuće Balaban (u Perastu) bit će predmet posebnih studija.

U Perastu upravo ovaj ciklus u posjedu Paoline Balaban zanimljiv je ne samo po svojoj slikarskoj vrijednosti, nego prvenstveno kao atributivni problem; on pripada jednom još anonimnom mletačkom slikaru 17. st., od kojega je Nikola Ivaroff pronašao freske u Vili Minelli u Ponzano Veneto. To su tri »*Alegorije*«, od kojih jedna predstavlja »*Slavu*«, a ostale dvije vjerojatno *Vodu* i *Vatru*. To su radovi dekorativnog karaktera, ali njihov upaljeni kolorit čini ih osobito zanimljivim i bez obzira na problem, koji postavljaju.

U župnoj crkvi u Perastu, bogata riznica srebrnih predmeta snimljena je samo u svom neznatnom djelu, kao i nekoliko slika bez osobitog značenja. U crkvi Gospe od Škrpjela jedan »*Sv. Rok*« na desnom oltaru od nekog majstora mletačkog 18. st. nema osobite vrijednosti. Velik ciklus Tripa Kokolje, uglavnom obrađen u našoj nauci, snimljen je samo parcijalno, kao i velika zbirka ex vota. Neki od njih imaju pored kulturno-historijske nesumnjivo i svoju umjetničku vrijednost.

⁹ R. Pallucchini, *Arte Veneta*, 1952., sl.

¹⁰ G. Gronau, *Giovanni Bellini*, sl.

¹¹ R. Pallucchini, op. cit. *Arte Veneta*, 1952., sl. 151.

Hercegnovi. – Idući tragom vijesti o navodno izvanrednoj slici s likom »Krista na rupcu«, došli smo u Manastir Savinu. Nažalost ta slika, koja se nalazi na ikonostasu stare crkve, samo je slab rad možda iz 18. st., te ne predstavlja umjetničku vrijednost. Niz malih ikona u toj crkvi nije, nažalost, mogao biti fotografiran, ali su snimljene dvije italokretske ikone iz male zbirke u samom samostanu: »Bogorodica s djetetom« očito od ruke, koja je izradila i »Bogorodicu iz Sv. Stasije u Dobroti«. To su djela dobrog majstora italokretske škole, ali iz baroknog doba. Druga ikona, koja prikazuje ikonografski motiv »Umiljenja« daleko je zanimljivija ne samo zbog lijepog sklada crvene i ružičaste boje: u veoma sumarnoj stilizaciji slikar izvodi daljnje konzekvencije iz obrade nabora, kakva je bila uobičajena u 16. st., na primjer kod Damaskinosa. – Ali pravo iznenađenje čekalo nas je u župnoj crkvi: dragocjena italokretska »Bogorodica s djetetom« vanredne izradbe i blistavog sjaja boja pripada, po mom mišljenju, Michelu Damaskinosu samom; kao što njemu pripada i sasvim slična »Bogorodica s djetetom« iz sakristije Dominikanskog samostana u Dubrovniku, objavljena od Karamana¹², i »Sv. Ivan Krstitelj« iz zbirke Strmić u Splitu. Ali i to je problem, koji traži posebno izučavanje, već i u vezi sa umjetničkom razinom ovog prvaka italokretske škole 16. stoljeća. Njegova pojava na našoj obali imala bi svakako posebno značenje.

Pred ljepotom ovog djela blijeđe ostale slike župne crkve: velika oltarna pala »Bogorodice sa svecima« iz 1687 g., »Sv. Barbara« iz 17. st. na desnom oltaru, kao i »Sv. obitelj« od malog nepoznatog slikara oko 1600 g. – Ali još veće iznenađenje dočekalo me je nedaleko crkve u kući Doklestić: jedna »Bogorodica s djetetom« iz quattrocenta, boja i oblika sasvim neobičnih na našim obalama. Bilo je to možda najznačajnije otkriće ove kratkotrajne reambulacije i jedan od najneobičnijih doživljaja, koji se kod nas može desiti: susret sa djelom sienske škole. Bio je to, naime, susret sa djelom *Domenica di Bartola*.

Gamulin Grga

¹² Lj. Karaman, L'art byzantin chez les Slaves. Recueil Uspenskij II, 1932. 1932. sl. 138.

6. Nepoznati majstor 15. stoljeća,
Raspeće, drvo. Kotor, crkva sv.
Marije.

7. Polidoro da Lanciano, Bogorodica s djetetom i sv. Ivanom. Prčanj, župna crkva.

8. Francesco Rizzo, Bogorodica s djetetom i svecima. Dobrota, zbirka Dobčević.

9. Giovanni Bonazza, Navještenje, mramor. Dobrota, crkva sv. Marije.

11. Italo-kretski majstor 17. st., Bogorodica s djetetom. Dobrota, crkva sv. Stasije.

10. Italo-kretski majstor 16. st., Bogorodica s djetetom. Herecnovi, Manastir Savina.

12. Domenico di Bartolo, Bogorodica s djetetom i donatorom. Hercegnovi, zbirka Doklešić.